

Medicinska utredningar av åberopade skador

RS/022/2021

Fastställelsebeslut: RA/058/2021	Version 1.0
Beslutsdatum: 2021-03-12	
Gäller för: hela myndigheten	
Gäller från och med: 2021-03-12	

Datum för revidering	Version	Avsnitt som reviderats	Beslutsbeteckning
ange datum	nummer	innehåll	XX/XXX/XXXX
ange datum	nummer	innehåll	XX/XXX/XXXX

Fakta om rättsliga ställningstaganden

Rättsliga ställningstaganden utgör Migrationsverkets uttalanden om hur en författning bör tolkas och är styrande för myndighetens medarbetare. De beslutas av chefen för rättsavdelningen.

Rättsliga ställningstaganden förs in i en särskild dokumentserie, RS-serie. Dokumentserien är gemensam för hela myndigheten. Beslut om fastställande, ändringar och upphävande av ett rättsligt ställningstagande förs in i beslutsdokumentserien för chefen för rättsavdelningen.

Innehållsförteckning

Fakta om rättsliga ställningstaganden	1
1. Sammanfattning.....	3
2. Bakgrund	3
3. Gällande rätt.....	3
3.1 Allmänt	3
3.2 Praxis	4
4. Bedömning.....	6
Undantag från Migrationsverkets utredningsansvar om åberopade skador	7

1. Sammanfattning

Den som åberopar skador efter tortyr eller annan skyddsgrundande behandling och inkommer med intyg som indikerar att han/hon kan ha varit utsatt för sådan behandling bör beviljas vidare utredning av skadorna på statens bekostnad.

Undantag från detta kan göras i följande fall:

- Skadorna ifrågasätts inte.
- Migrationsverket kommer att bevilja sökanden flyktingstatusförklaring eller alternativ skyddsstatusförklaring
- Sökandens berättelse uppvisar omfattande trovärdighetsbrister
- Situationen i hemlandet har förändrats så mycket att tidigare risker för skyddsgrundande behandling och tortyr inte längre föreligger.

Om Migrationsverket finner att vidare utredning av de fysiska och/eller psykiska skadorna inte ska ske på statens bekostnad får den enskilde beviljas rimlig tid för att inkomma med ytterligare utredning, som inhämtats på egen bekostnad.

2. Bakgrund

Europadomstolen har den 9 mars 2010 i rättsfallet RC v. Sweden (ansökningsnummer 41827/07) gjort bedömningen att ett asylärende inte blivit tillräckligt utrett av nationella myndigheter eftersom dessa inte genomfört tillräcklig utredning rörande sökandes åberopade skador.

Migrationsöverdomstolen fann i MIG 2012:2 att en migrationsdomstols utredningsansvar aktualiserats när den utlänning målet rör gett in ett läkarintyg till migrationsdomstolen som indikerar att han eller hon i hemlandet kan ha varit utsatt för tortyr.

Det finns med anledning av domarna ett behov av att klarlägga när Migrationsverkets utredningsansvar inträder.

3. Gällande rätt

3.1 Allmänt

Förföljelse definieras i 4 kap. 1 § utlänningslagen. Den som inte omfattas av denna bestämmelse men som av andra skäl riskerar utsättas för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning kan vara alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § utlänningslagen.

Det finns också ett absolut verkställighetsförbud i 12 kap. 1 § utlänningslagen för den som vid ett återvändande riskerar att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Utlänningslagens regler har sitt ursprung i artikel 3 i Europakonventionen¹ och artikel 3 i konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Prövningen av om en person riskerar förföljelse eller annan skyddsgrundande behandling ska vara framåtsyftande. Tidigare förföljelse eller skyddsgrundande behandling kan vara en indikation på att det finns en risk för förföljelse eller skyddsgrundande behandling (jfr MIG 2007:16). I artikel 4.4 skyddsgrundsdirektivet² anges att det faktum att den sökande redan har varit utsatt för förföljelse eller allvarlig skada, är en allvarlig indikation på att den sökande riskerar sådan behandling, såvida det inte finns goda skäl till att anta att den inte kommer att upprepas.

Migrationsverket har i asylärenden ett omfattande utredningsansvar och verket har också en allmän serviceskyldighet som innebär att verket ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan tillvarata sina intressen (se 6 § förvaltningslagen (2017:900)). I 8 § samma lag anges att en myndighet i rimlig utsträckning ska hjälpa den enskilde genom att själv inhämta upplysningar eller yttranden från andra myndigheter.

3.2 Praxis

Europadomstolens mål i RC v. Sweden handlar om en man som åberopat att han torterats på olika sätt när han varit fängslad i Iran. Under Migrationsverkets utredning av hans asylskäl gav mannen in ett läkarintyg, utfärdat av en allmänläkare vid en vårdcentral, som angav att mannens skador kunde ha uppkommit av den tortyr som han utsatts för i Iran. Både Migrationsverket och migrationsdomstolen noterade vissa brister i mannens berättelse, bl.a. gällande hans politiska roll och flykten från fängelset och fann därför inte behov av att göra några ytterligare medicinska utredningar. Europadomstolen begärde ytterligare medicinsk utredning av mannens skador. Mannen inkom då med en rättsmedicinsk rapport från Kris- och Trauma Centret vid Danderyds sjukhus. I detta intyg gjorde en specialist i rättsmedicin bedömningen att skadorna kunde ha uppkommit när mannen påstod att de uppkommit och att det var sannolikt att någon annan person gett honom skadorna. Det fanns därmed starka indicier för att skadorna uppkommit på det sätt som han angivit.

¹ Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

² Europaparlamentets och Rådets direktiv 2011/95/EU om miniminormer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet (omarbetning).

Europadomstolen ansåg att, även om det fanns anledning att ifrågasätta vissa detaljer, så underminerades inte den generella trovärdigheten av berättelsen. Även om det läkarintyg som ingavs under Migrationsverkets handläggning inte utfärdats av en medicinsk expert på tortyrskador så ger läkarintyget en indikation till myndigheterna att sökandens skador kan ha varit resultatet av illa behandling eller tortyr. Därigenom blir det myndigheternas ansvar att skingra de tvivel som finns om skadornas uppkomst. Migrationsverket borde därför ha hänvisat sökande till en expert för vidare utredning (p.53).

Även om bevisbördan ligger på den sökande går det inte för utredande myndighet att lägga ansvaret för att gå vidare till en expert uteslutande på den sökande. Staten har en skyldighet att bedöma alla relevanta fakta och omständigheter. I synnerhet när det finns en stark indikation på att någon utsatts för tortyr. Mot bakgrund därav och med beaktande av den aktuella situationen i Iran fann Europadomstolen att en utvisning av mannen till Iran stred mot artikel 3 i Europakonventionen.

Migrationsöverdomstolen har i sitt beslut (MIG 2012:2) prövat om ytterligare utredning borde ha skett gällande en angolansk mans påstående att han torterats i fängelse i Angola. Även i detta fall fanns det vissa trovärdighetsbrister i berättelsen. Under migrationsdomstolens handläggning gav mannen in ett läkarintyg utfärdat av en vikarierande distriktsläkare utan särskild kompetens gällande tortyrskador.

Migrationsdomstolen gjorde bedömningen att intyget inte styrkte sökandes uppgifter. Det bedömdes inte heller medföra att ytterligare utredning var nödvändig. Eftersom berättelsen hade såväl trovärdighetsbrister som motstridigheter samt trappats upp hade mannen inte gjort sannolikt att han var i behov av skydd. Migrationsöverdomstolen hänvisade till MIG 2006:1 där det fastslås att det är den sökande som har bevisbördan för de omständigheter som åberopas men poängterar vidare att domstolarnas officialprövning påverkas av de speciella förhållanden som gäller för dessa mål, att det har betydelse att besluten är oåterkalleliga, att besluten har stor betydelse för enskildas liv och att misstag kan leda till att enskilda utsätts för allvarliga kränkningar. Domstolen har därför ett eget utredningsansvar.

Migrationsöverdomstolen finner vidare att målet har stora likheter med Europadomstolens ovan refererade mål RC v. Sweden) och anser att migrationsdomstolen borde ha genomfört ytterligare expertutredning om skadornas uppkomst antingen genom att själv inhämta expertutlåtande eller genom att uppdra åt Migrationsverket att göra motsvarande utredning.

I ovan nämnda mål har trovärdighetsbristerna inte bedömts vara tillräckligt omfattande för att rättsmedicinsk utredning ska kunna underlätas.

Motsatt bedömning har t. ex. gjorts i mål S.M. mot Sverige (App.no. 47683/08). Där ansåg domstolen att det fanns så stora trovärdighetsbrister att skyddsbehovet inte gjorts sannolikt. Detta trots att det i detta mål fanns omfattande medicinsk utredning av både fysiska och psykiska skador.

Migrationsöverdomstolen har i dom daterad den 21 juni 2012 (mål UM 10509-10) bedömt att det funnits så omfattande trovärdighetsbrister i ärendet att den rättsmedicinska utredning, som åberopats från Kris- och Traumacentrum på Danderyds sjukhus, inte förändrar bedömningen att sökande varken är flykting eller skyddsbehövande.

4. Bedömning

Migrationsverket har i alla ärenden, genom regleringen i förvaltningslagen (2017:900), en allmän serviceskyldighet. Denna gäller även när den sökande har ett offentligt biträde. Serviceskyldigheten innebär att verket ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan tillvarata sina intressen (se 6 § förvaltningslagen). Mot bakgrund härav bör en sökande, som vid asylutredning åberopar fysiska eller psykiska skador på grund av tortyr, informeras om att han eller hon har möjlighet att på egen bekostnad, skaffa ett intyg från sjukvården som stödjer personens påståenden. Denna information är endast en serviceåtgärd och är därför inte en del av myndighetens utredningsansvar.

Det framgår av praxis att den sökande har åberopsbördan för att redogöra för de omständigheter som ligger till grund för asylansökan. Utredningsansvaret delas dock mellan den sökande och Migrationsverket. Verkets utredningsansvar medför att verket ska hänvisa sökande till att genomgå utredning av en expert/specialist i rättsmedicin eller tortyrskador. Kostnaden för denna utredning ska vila på staten.

Eftersom såväl åberopsbördan som en del av utredningsansvaret ligger på den sökande får det bedömas rimligt att kräva att den sökande inte bara åberopar att han eller hon har skador efter tortyr utan även inkommer med ett läkarintyg där läkaren gör bedömningen att de fysiska skadorna kan vara en följd av tortyr eller annan skyddsgrundande behandling innan Migrationsverkets utredningsansvar inträder. Det krävs inte att läkarintyget som den sökande uppvisar är utfärdat av en specialist i rättsmedicin eller tortyrskador för att utredningsansvaret ska inträda. För det fall skadorna inte är fysiska krävs ett intyg av vilket det klart framgår att personen uppvisar psykiska symtom som bedöms vara en följd av tortyr eller annan skyddsgrundande behandling.

I de fall Migrationsverkets utredningsansvar inte kan anses medföra att staten ska bekosta vidare tortyrskadeutredning får den enskilde, om han eller hon uttrycker önskemål därom, beviljas rimligt anstånd för att själv inkomma med tortyrskadeutredning innan beslut i asylärendet fattas.

När en sökande i ett ärende om verkställighetshinder som ny omständighet åberopar att han eller hon har skador på grund av tortyr och inkommer med intyg om att de skador som åberopas kan vara en följd av tortyr, krävs det att den sökanden även inkommer med godtagbar förklaring till varför detta inte åberopats tidigare för att ny prövning med stöd av 12 kap. 19 § första stycket utlänningslagen ska kunna beviljas. Ny prövning behöver i normalfallet inte beviljas om några av undantagen nedan är tillämpliga.

Om sökande under asylprocessen åberopat skador på grund av tortyr och i en ansökan om verkställighetshinder som enda ny omständighet inkommer med ett läkarintyg om att skadorna kan vara en följd av tortyr bör ny prövning beviljas om inte undantagen som anges nedan är tillämpliga.

Undantag från Migrationsverkets utredningsansvar om åberopade skador

När åberopade tortyrskador initialt inte ifrågasätts av Migrationsverket eller om verket kommer att bevilja sökanden flyktingstatusförklaring eller alternativ skyddsstatusförklaring inträder inte något utredningsansvar för myndigheten kring skadornas uppkomst.

I de fall det finns omfattande trovärdighetsbrister i sökandes berättelse gällande såväl myndigheternas intresse, att frihetsberövande faktiskt skett och om skadornas uppkomst torde inte Migrationsverkets utredningsansvar inträda även om den sökande åberopat skador och uppvisat läkarintyg som anger de skador som åberopas. Trovärdighetsbedömningen måste dock göras med försiktighet och beakta att en person som utsatts för traumatiska upplevelser kan ha svårt att framföra en fullständig och sammanhängande detaljerad berättelse. De ovan nämnda domarna från Europadomstolen och Migrationsöverdomstolen ger viss vägledning för bedömningen av om trovärdighetsbristerna ska bedömas vara omfattande.

Eftersom prövningen i ett asylärende är framåtsyftande inträder Migrationsverkets utredningsskyldighet i normalfallet inte heller om situationen i hemlandet genomgått en så stor förändring att den risk för tortyr eller annan skyddsgrundande behandling som sökande tidigare var utsatt för inte längre föreligger. Detta oaktat om den sökande åberopat skadorna och inkommit med läkarintyg.